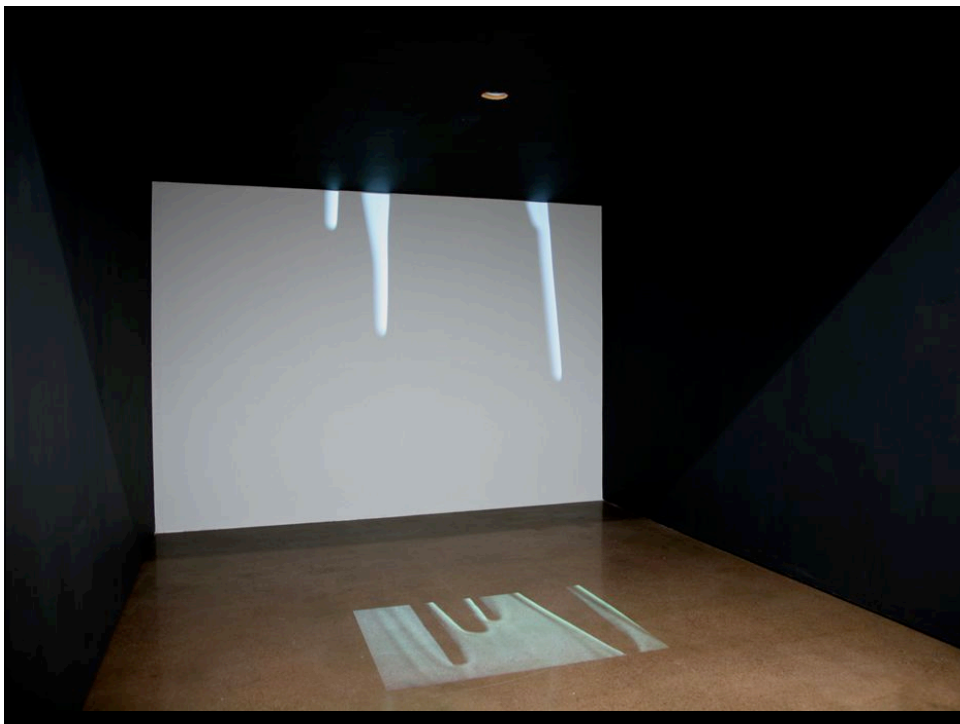

Kuvien liikutus

Elokuva - Filosofian illat, Pääkirjasto Metso 16.3.2009

Harri Laakso
harri.laakso@taik.fi

Kuvan liikutus

- 1) filosofian ja elokuvan suhde - ajattelu
- 2) elokuvan ja valokuvan suhde - liikkeen "olemus"

Kolme teesiä liikkeestä.

Gilles Deleuze (*Cinema 1*) / Henri Bergson (*Creative evolution*, 1907)

Liikutus/liikuttaminen lähtee liikkeelle kuvien välissä/-stä
Juuttuminen, estyminen (vaikkapa "tarinan").

Ajattelu lähtee liikkeelle kun katsominen nousee pintaan.
Katsomiseen liittyvien vastuksien tunteminen.

Katseen liikutus, kesto, pysähdys.

Elokuva mieltää maailmaa. (Ohi elokuvaan liittyvän tarinan tai merkitysten).

Elokuva ja ajattelu (ja taiteellinen tutkimus)

Lähtökohtia / oletuksia:

1. Taiteilija "tietää" miten taidetta tehdään.

Taiteilijalle taide on myös tekniikkaa. Taiteellinen tutkimus on tämän tiedon ja kokemuksen tuomista esille. Paitsi käytännöllistä tietoa on se esittämisen, kuvaamisen, havainnon ja aistimisen tekniikkaa.

2. Taiteellinen ilmiö ei ole redusoitavissa muihin tiedostamisen tapoihin

3. Taiteilija tutkii maailmaa, luontoa, todellisuutta ja yhteiskuntaa taiteen keinoin sekä, kenties toissijaisesti, taiteen (tai oman taidemuotonsa) tapaa ilmaista asioita

Esa Kirkkopelto: "Taiteellinen tutkimus katsoo taiteesta teoriaan päin ei päin vastoin."

Ts: Elokuva tarkastelee näitä asioita oman mediuminsa näkökulmasta (ts. luontoa, ihmistä, yhteiskuntaa, maailmassa olemisen tapaa) ja oman taidemuotonsa tapaa ilmaista asiaa.

Gilles **Deleuze** (1925-1995):

”Mitä on luomisteko?”

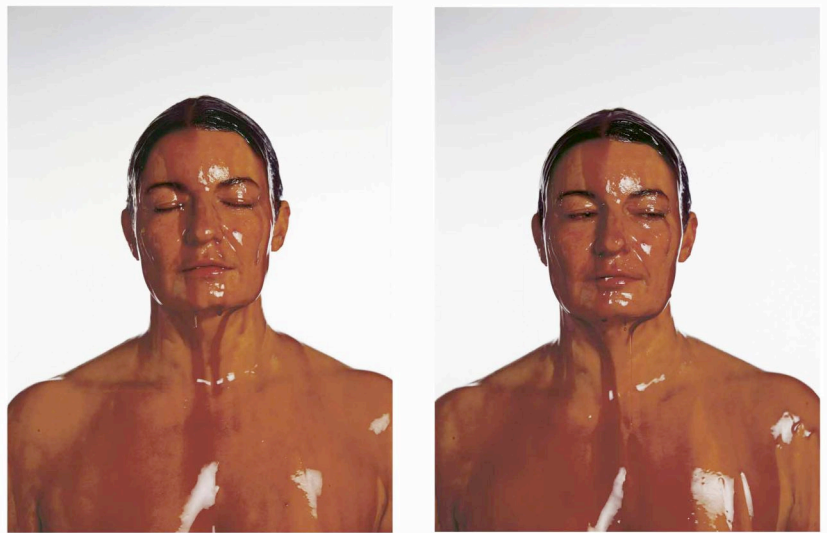
”Filosofia ei ole ajatellakseen mitä tahansa asiaa. Jos pidämme filosofiaa kykynä ’ajatella jotakin’, olemme taipuvaisia antamaan sille paljon ja kuitenkin otamme siltä kaiken. Koska kukaan ei tarvitse filosofiaa ajatellakseen. Ainoat ihmiset, jotka kykenevät ajattelemaan kunnolla elokuvaa, ovat elokuvantekijät ja kriitikot, tai myös ne, jotka rakastavat elokuvaa.”

[...]

”Sanon, että teen filosofiaa, siis yritän keksiä käsitteitä. Jos sanon, että te teette elokuvaa, niin mitä teette?

Ne mitä te keksitte eivät ole käsitteitä – se ei ole teidän tehtävänne – vaan liikkeen/keston rykelmiä. Jos tehdään liikkeen/keston rykelmiä, tehdään ehkä elokuvaa. Ei ole kyse tarinaan palaamisesta tai sen kieltämisestä. Kaikella on tarinansa. Myös filosofia kertoo tarinoita. Se kertoo tarinoita käsitteillä. Elokuva kertoo tarinoita liikkeen/keston rykelmillä.”

Gilles Deleuze, *Haastatteluja*, (Helsinki: Tutkijaliitto, 2005), 61-62.

Heli Rekula: *Passing* 2004

Heli Rekula, *Overflow*, 2004

Abbas **Kiarostami** (s. 1940)

Five Dedicated to Ozu, 2003 *

Ten (Kymmenen), 2002 *

The Wind Will Carry Us (Tuuli meitä kuljettaa), 1999 *

A Taste of Cherry (Kirsikan maku), 1997 *

Under the Olive Trees (Oliivipuiden katveessa), 1994 (Koker-trilogian osa)

And Life Goes On (Ja elämä jatkuu), 1991 (Koker-trilogian osa)

Close-up, 1990 *

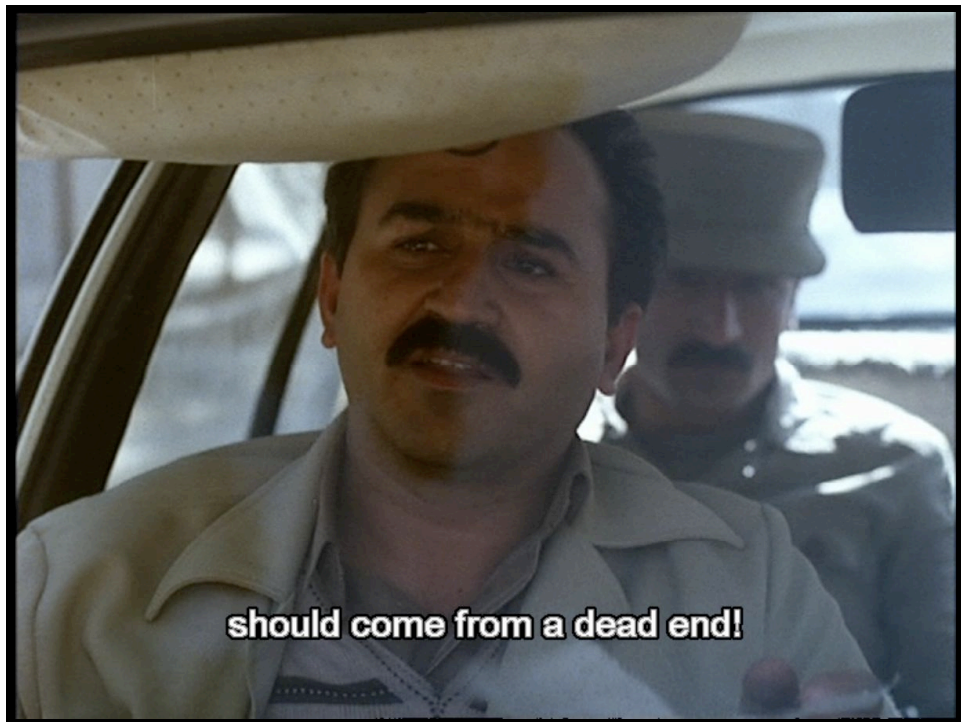
Where is the Friend's Home (Ystävä hädässä), 1987 (Koker-trilogian osa)

(Ohjannut yhteensä n. 40 elokuvaa, vuodesta 1970 lähtien)

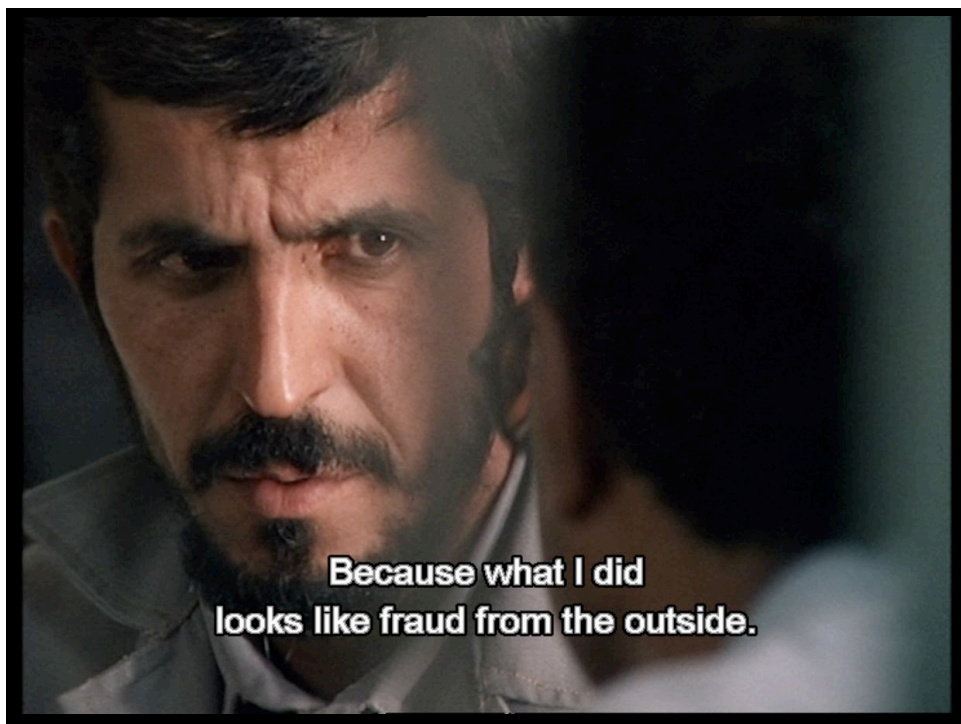

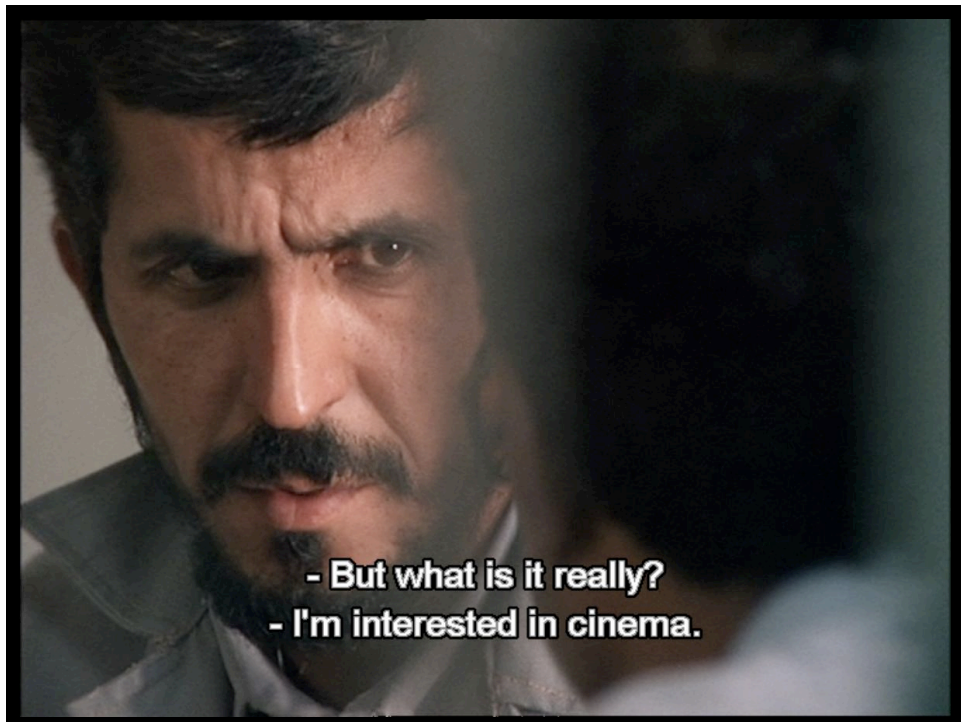

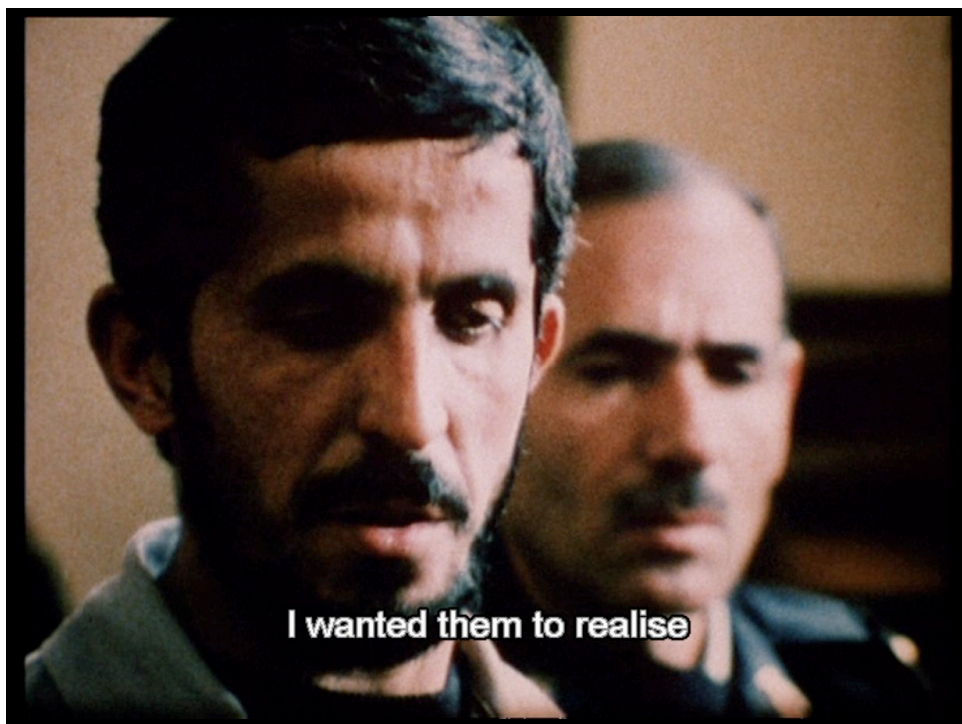

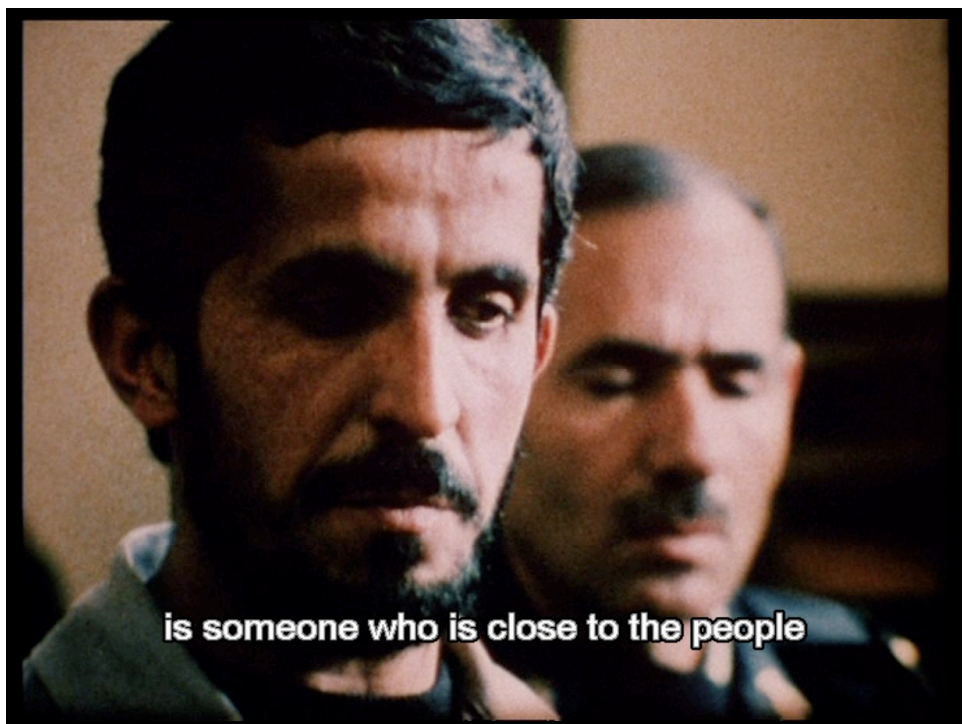
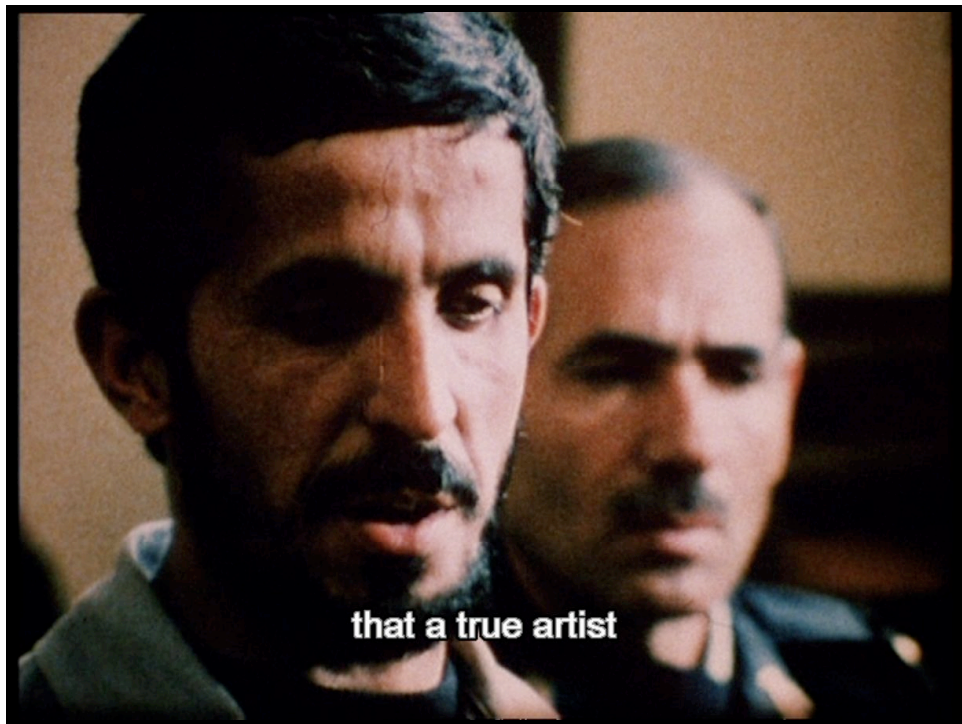

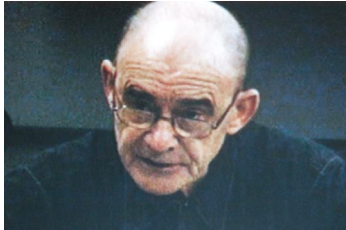

Jean-Luc **Nancy** (s. 1940)

- *Corpus* (1992 suom. 1996)
- tosi -> painavaa, perustelu -> ilmeisyys
- ruumis (*corps*, aineellinen asia, kappale, kiinteä yhteisö, teos, korpus)
- maailma koostuu ruumiista
- mieli (*sens*, ruumiiden, maailman, koostumisen)
- mieli ei ole (vain) syy, sisältö, merkitys, vaan tuntu, aistimus, aistimellinen
- mieli tapahtuu ruumissa ("ruumis painaa ajattelua")
- paikka, missä oleminen tapahtuu (*avoir lieu, takes place*) ruumiin oma paikka
- altistuminen, ekspositio

Nancy, kuva, elokuva

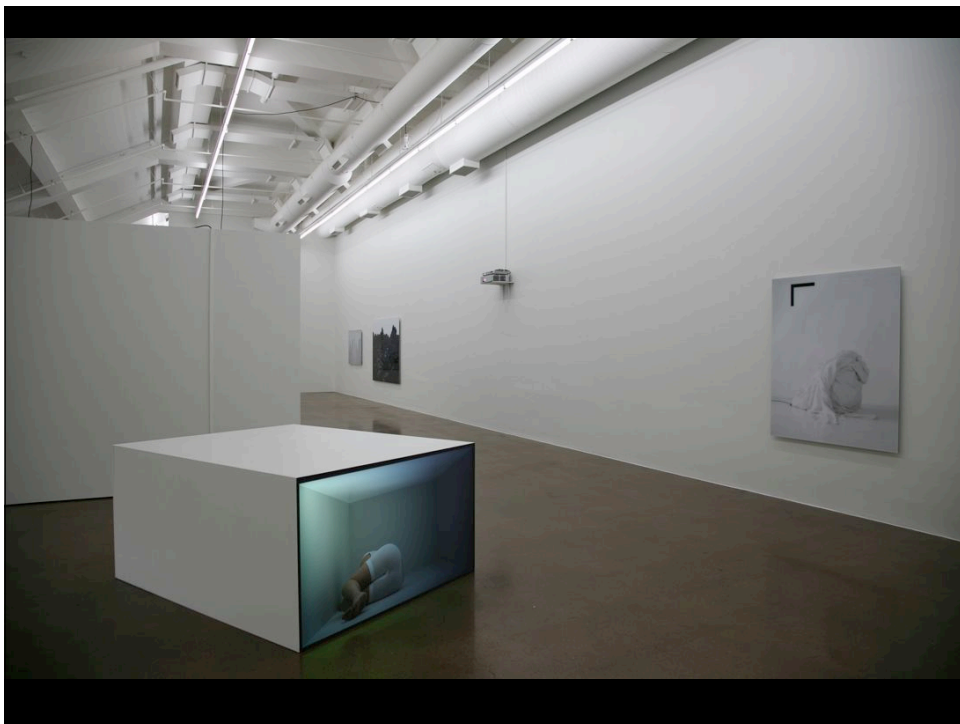
- keskeisiä teoksia: *Au fond des images* (2003), *The Ground of the Image* (2005)
- ontologinen tausta: ruumis, mieli, altistuminen
- korpusten ontologia – kuinka korpukset koskevat toisiaan
- kuvan teoria/alue liittyy siihen, mikä on erillään korpusten maailmasta
- "L'image – le distinct" (Kuva – erillinen, selkeä)
- Kuva pakottaa miettimään etäisyyttä
- Kuva ei ole asia, eikä jäljitelmä (vrt. Platon mimesis) vaan asian kaltaisuus
- Kuva on "sellaisenaan läsnä olevan asian samuus".
- Nancylle kuva ei ole todellisuuden epätosin osa (Platonin idea – esine – jäljitelmä/kuva) vaan juuri se mikä on läsnä (vrt. Maurice Blanchot)
- *mimesiksen* lisäksi pohdittava *methexis* (osallistuminen)
- kuinka "me" osallistumme kuvaan (teemme siitä kuvan)
- kuva on puhdasta samankaltaisuutta (vrt. Blanchot) ja samuutta
- Jean-Luc Nancy: *L'Évidence du film. Abbas Kiarostami. The Evidence of Film.* (Yves Gevaert Éditeur. Bruxelles, 2001)
- Mika Elo: "Liikkeitä katseen elementissä". *Tiede & Edistys*. 2/06.

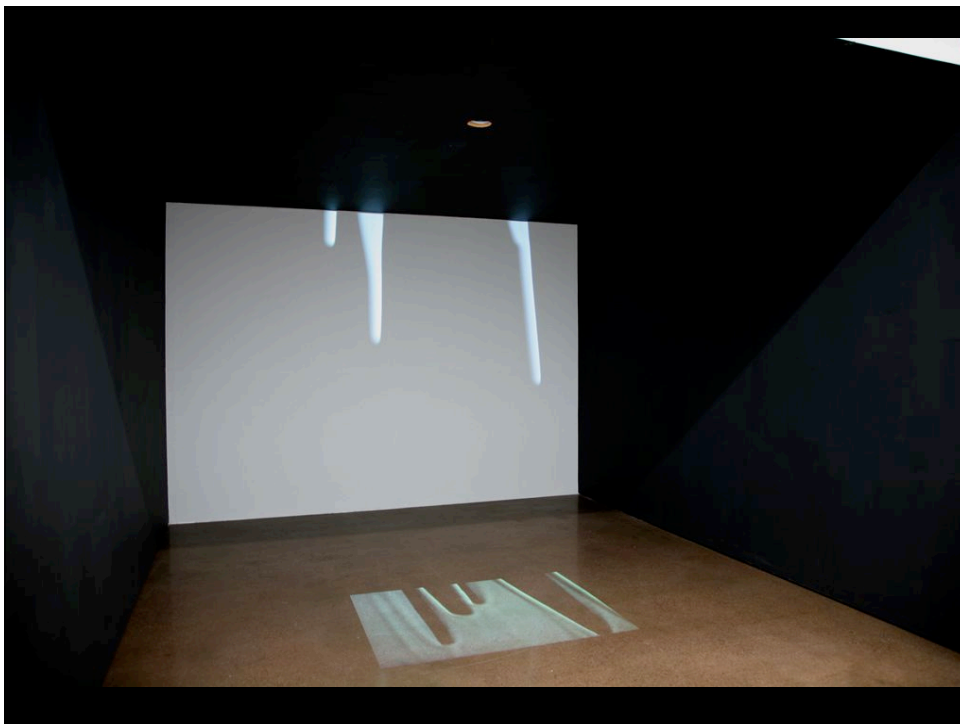
Kuvan ilmeisyys

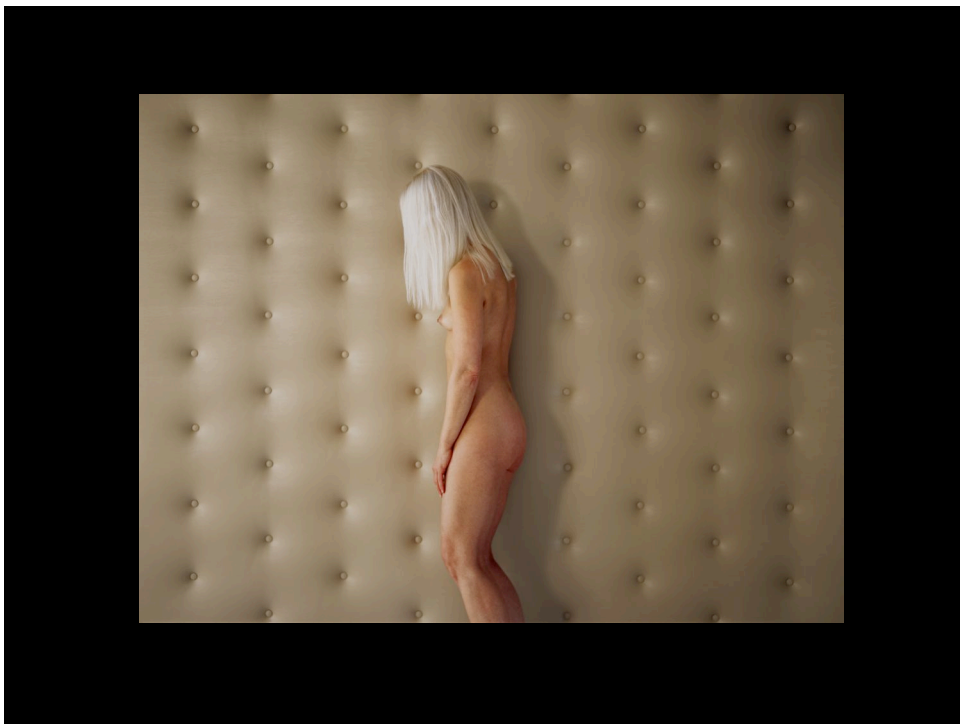
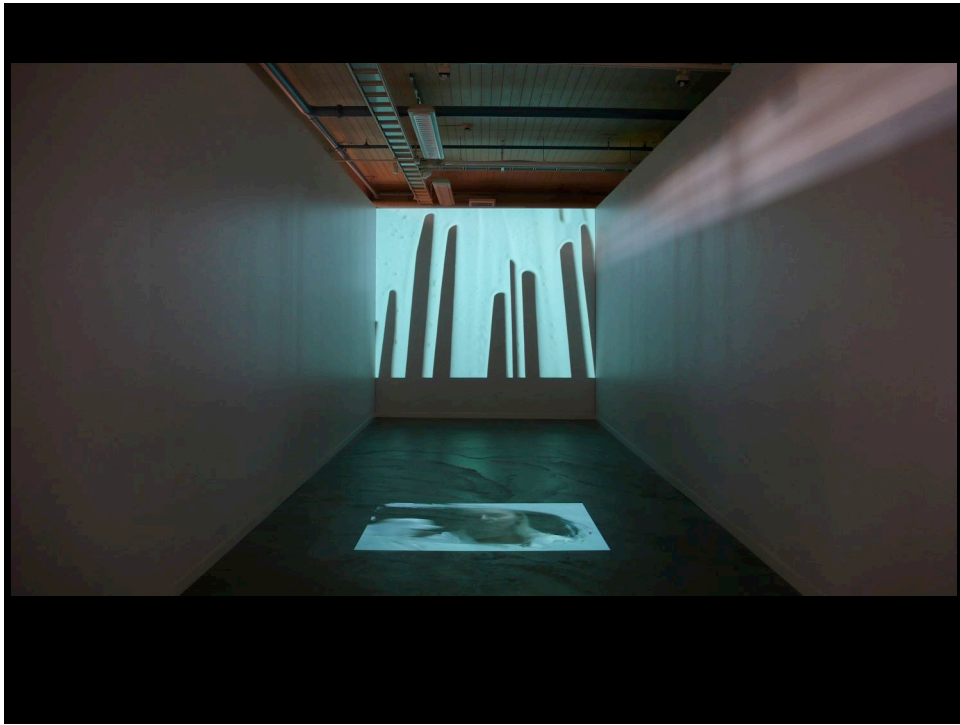
- Kuva ei jäljittele vaan näyttää (on ilmeinen, *évidence*)
- kuvan totuus ei ole vastaavuus (todiste, *évidence*) vaan ilmeisyys (*évidence*)
- Kuvan voima Nancylla on saman tapainen kuin taideteoksen voima Heideggerilla: se katkaisee maailman käyttökelpoisuuden, on irrallaan käytettävissä olevasta maailmasta (siinä mielessä ”pyhä”) (Vrt. Deleuze: Taide ei ole kommunikaatiota).
- mutta kuva ei ole minkään totuuden välikappale
- kuva on näkyvyys, kutsu katsoa maailmaa
- katsominen (ei näky tai esitys)
- ilmeisyys on myös eräänlaista ajattomuutta, ”immemoriaalista” aikaa, muistin ulottumattomissa
- kuvan ilmeisyys tarkoittaa, että maailmassa olemisen tapa tulee esiin
- skeema (Kant) on se yskyyden mahdollisuus, jonka ansiosta kuva voi olla kuva
- skeema ei itse ole kuitenkaan kuva (vaan näkyvän kuvan näkymätön ehto)
- kuva koskettaa (kirjaimellisesti)
- kuva on voima (ei vain niin, että kuvalla olisi esim. todistusvoimaa)
- kuva ei ole tavallinen olio (se ei vain tydy olemaan vaan myös näyttää miten se on)

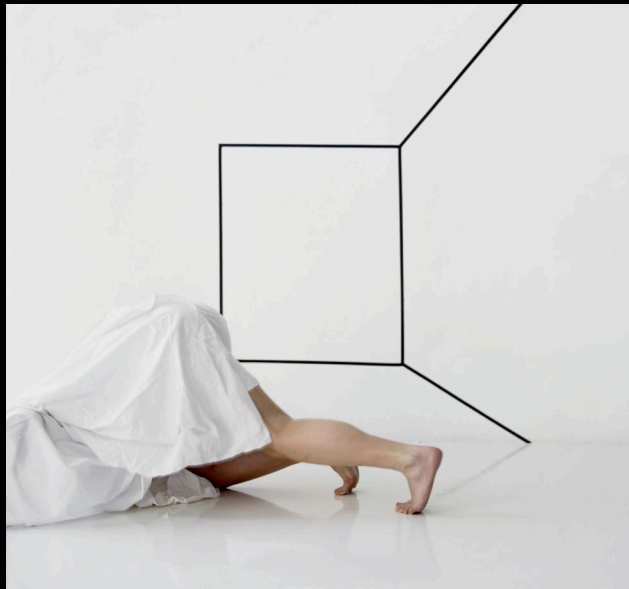
Jean-Luc Nancy Kiarostamin elokuvista

- Elokuvat eivät kuvita maailmaa, vaan *kuvantavat* sitä (työstävät sen näkyvyyttä) ilmeisyyttä
- läsnäolon (nykyhetken) paino
- avoimeksi jääminen (ulottuu elokuvan ulkopuolelle)
- liike (vertautuu elokuvan liikkeeseen, tiet, autot), pois kuljettaminen
- Vetoisuus katsoa jokaista kuvaa, niiden järjestystä, eikä vain odottaa seuraavaa tapahtumaa. Pakottaa katsomaan.
- painopiste siirtyy pois genreistä jne. - > ”uusi alku elokuvalle” (Elokuva elokuvana)
- ”Kiarostami ei ole vain yksi uusi elokuvantekijä vaan elokuvan uudistumisen silminnäkijä”
- Tekee *ilmeiseksi* maailman muodon
- Uusi katsominen, joka ei ole vain representaation katse vaan katsomisen tapahtuma
- Katsomisen liike (elokuvan alut, ”avaukset”)
- kuolema osana elämää, aina läsnä
- kuvan raskaus (latautuneisuus)
- elokuvan (sisäinen) moninaisuus
- puhdas liike (ei ainoastaan siirtyminen, esim. peltipurkki elokuvassa *Close up*)
- Pienen hetken/elämän ja suuren hetken samanaikainen läsnäolo (esim. Tuuli meitä kuljettaa länsimaisuus-Persia)
- suhteet mies/nainen, elämä/kuolema, vanha/uusi
- kunnioitus (kuvata, olla kuvaamatta) katsomisen kunnioitus
- Elokuva ei ainoastaan käsittele metafysisissä teemoja vaan on itse meditaatiota ja metafysiikkaa.
- Elokuva on paikka ajattelulle
- Suhde valoon, paikkaan, filmiin (ihoon), etäiseen viestintään...

LÄHTEITÄ

Giorgio Agamben, *Profanations*. New York: Zone Books, 2007.

Thierry de Duve: "Time Exposure and Snapshot. The Photograph as Paradox"
teoksessa James Elkins, *Photography Theory*, 2007

Gilles Deleuze. *Cinema 1. The Movement-Image*.

Minneapolis: University of Minnesota Press, 1986